

og ondt. Bogen giver også et glimrende indblik i konsekvenserne for forbrydernes ofre og for dem, der har begået noget strafbart.

Straffebogen vil være et godt arbejdsgrundlag i folkeskolens undervisning og kan f. eks. anvendes til rollespil. Bogen er således velegnet som forberedelse til skoleklassers besøg i retten.

*Claus Bruun
dommer*

FORSKELLEN PÅ RIGTIGT OG FORKERT

Der er visse ting, man ikke må gøre i et samfund. Hvis man alligevel gør disse ting, kan man blive straffet. Straff er en *smerte* som samfundet bevidst påfører den dømte. Den dømte skal kunne mærke bøden: han kan ikke læn- gere selv bestemme over alle sine penge. Eller den dømte skal kunne mærke frihedsstraffen: han kan ikke selv be- stemme, hvor han vil være, og hvornår han vil gå.

Når staten straffer, sker det, for at *den dømte skal lære at kende forskel på rigtigt og forkert*, siger nogen. *Straffen skal kunne mærkes*, forlanger andre. Når en dømt bliver sat i fængsel, sker det også for at *beskytte andre borgere*. Desuden straffer staten, for at andre borgere skal kunne se, hvad der sker dem, der overtræder lovene. Den døm- te påføres altså bevidst smerte, for at alle andre skal *af- skrækkes fra at overtræde lovene*. Samfundet straffer også den dømte, for at offeret for forbrydelsen kan føle, at sam- fundet betragter forbrydelsen med alvor. Man taler om *retsfølelsen*.

Det er vigtigt at diskutere retssystemet i vores samfund:

- *Straffer vi mest for at forbedre, for at hævne, for at beskytte andre borgere, for at afskrække eller for retsfølelsens skyld?*
- *Hvad betyder det for retssystemet, at der også begås og planlægges kriminalitet i fængslerne?*
- *Virker straffene i dagens Danmark?*
- *Hvordan opfatter en straffet person samfundet?*

I denne bog har jeg prøvet at beskrive det danske retssystem ved hjælp af otte straffesager fra byretten i en stor dansk by. I byretten føres sager, der som regel højst kan give fire års fængsel. I landsret og højesteret foregår sagerne anderledes. Otte sager kan ikke være repræsentative, men de kan godt give et billede. Det er *hverdagssager*, som kun sjældent nævnes i nyhederne. Det meste af det, der blev sagt i retten, har jeg gengivet ordret, men person- og stednavne har jeg ændret, og CPR-numre er udeladt.

Kun få borgere overværer retssager. Det kan overraske, for de fleste er optaget af, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert. Krimier er populære; dér bliver kampen mellem det gode og det onde gerne trukket skarpt op. Virkeligheden er dog sjældent så sort/hvid som på film. Faktisk har virkeligheden langt flere kulører. Det skal denne bog også vise.

Det er vigtigt, at vi har love, og vigtigt, at de overholdes. Men det er også vigtigt, at straffe bliver mere end hævn. Lovovertrædelser kan være tegn på konflikter, som vi også skal forsøge at løse. Jeg tror, det er vigtigt, at vi både lytter til ofrene og til dem, der overtræder lovene – nogle af dem kommer til orde her i bogen.

Jeg har skrevet denne bog for at oplyse om retssystemet: Hvad foregår der i retten? Hvad betyder det, der bliver sagt? Og fordi det er vigtigt at diskutere:

- *Hvad vil jeg gøre, hvis jeg opdager at en af mine kammerater stjæler?*
- *Hvilke konsekvenser får det for andre hvis jeg selv gør noget ulovligt?*
- *Hvad betyder det for mig?*

Mikael Witte

Vi tilstår:

HASH OG PORNOFILM

I en lille retssal sidder anklageren parat. Dommeren kommer balancerende med en stor stabel bøger og papirer i orange omslag. I dag skal hun dømme flere tilståelsessager. Hun beder anklageren kalde på de to sigtede, Jon og Asger. Jon er helt skaldet. Begge er 17 år, og Jons mor følger med ind. Alle tre ser triste ud. En mandlig medarbejder fra et kommunalt ungdomsprojekt følger også med ind.

Dommeren beder den ene tiltalte tage en ekstra stol, så de begge kan sidde i vidnesranken.

Dommer: Sådan, tak! Og så skal jeg vide, hvem der er hvem! Asger, hverken din far eller mor er med?

Asger: Nej!

Dommer: Er de klar over, hvad der skal ske i dag?

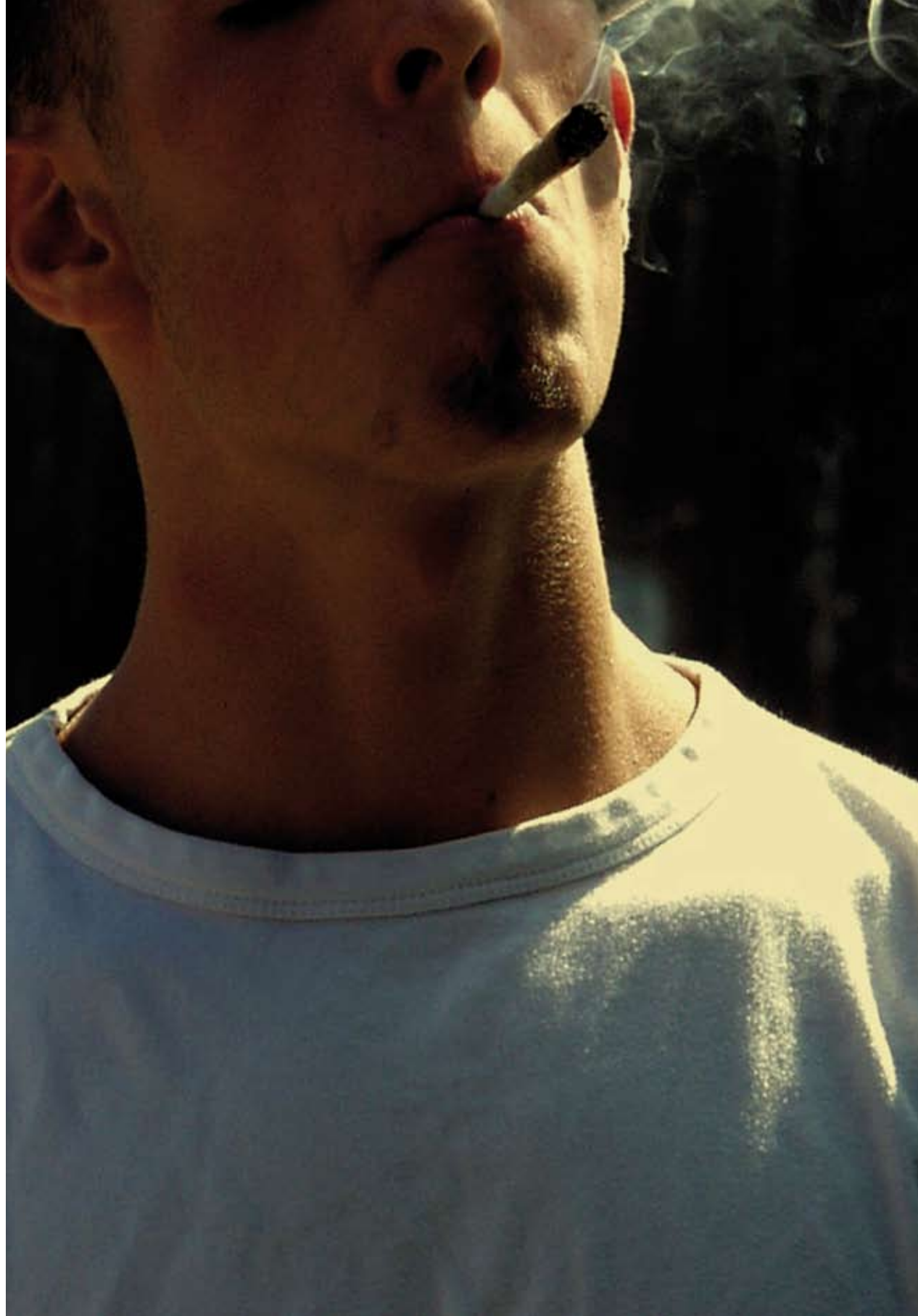
Asger: Ja.

Dommeren kontrollerer de unges fulde navn, CPR-nummer og adresse – Jon bor hjemme hos sin mor.

Dommer: Så vil anklageren læse anklagen op!

Anklager: Jon, du er sigtet for overtrædelse af bekendtgørelsen om euforiserende stoffer ved at have besiddet 285 g hampplanter. Du er også sigtet for tyveri ved den 12. august kl. 02.10 at have brudt en automat op på Kongevejen og stjålet videofilm fra automaten.

Dommer: Du skal ikke sidde og smile under oplæsning af anklageskriftet! Jeg kan godt forstå, hvis du er forlegen, men det er en alvorlig sag, denne her! Her er ikke noget at grine ad!

Anklager: Asger, du er sigtet for på Legepladsen Marken at have besiddet to gram hash til eget brug samt for tyveri ved den 12. august kl. 02.10 at have brudt en automat op på Kongevejen og stjålet videofilm.

Dommer: Og så skal I vide, at I ikke har pligt til at udtale jer!

Anklager: Jon, er det rigtigt, at du har været i besiddelse af 285 gram hampplanter?

Jon: Ja. Det var noget, jeg havde fået af en kammerat, der havde fundet det.

Anklager: Hvad skulle du bruge det til?

Jon: Ikke til noget. Jeg var bare nysgerrig. Vi vidste jo godt, hvad det var.

Anklager: Er det rigtigt, at I har brudt den automat op?

Jon: Ja.

Anklager: Hvad var der i den?

Jon: Pornofilm og -blade.

Anklager: Hvorfor gjorde I det?

Jon: Vi var fulde.

Dommer: Er der et vidne fra butikken?

Anklager: Nu skal jeg se efter.

Anklageren vender alene tilbage.

Anklager: Nej, der er ingen fra butikken, men der er en skadesanmeldelse. Skaden beløber sig til 8.000 kroner, men de gør kun krav på 6.000 kroner.

Asger: Er det fra hver?

Dommer: Nej, det er samlet.

Asger: Det er dyrt for fire låger!

Dommer: Når der ikke er en væрге til stede, så tror jeg ikke, at jeg kan tage stilling til det spørgsmål.

Anklager: Vi kan spørge Jons mor!

- Dommer:** Når den ene ikke er med væрге, så vil jeg ikke!
- Anklager:** Da I havde ødelagt den automat, blev I så hentet af politiet?
- Asger:** Ja.
- Dommer:** Hvorfor griner du?
- Asger:** Mens jeg sad i politibilen, lavede betjenten den ene låge. Den kunne sagtens laves!
- Dommer:** Der er ikke noget, der hedder sagtens!
- Asger:** Man kunne lave dem bare ved at presse ind på siden!
- Anklager:** Asger, du er tiltalt for besiddelse af hash. Ryger du hash?
- Asger:** Ja, i weekenden.
- Dommer:** Er værgen orienteret?
- Medarbejder:** Ja, men jeg kan ikke tage stilling til erstatningen!
- Dommer:** Hvordan har I fået kontakt med de to?
- Medarbejder:** Socialforvaltningen har inddraget os. Vi har forsøgt at hjælpe både med hashproblemet og med beskæftigelse. Vi er blevet orienteret og forsøger at sætte os ind i det.
- Dommer:** Hvad laver du til daglig?
- Asger:** Ikke noget. Jeg gik ud af niende klasse efter et par måneder.
- Dommer:** Har du et fritidsjob?
- Asger:** Jeg skal til at finde et.
- Dommer:** Så du har ingen indtægter? Du har ikke andre penge end dem, du får hjemme? Og du, Jon?
- Jon:** Jeg gik ud af niende klasse og søger arbejde. Jeg gik på en privat skole, og nu søger jeg job i en kiosk.
- Dommer:** Ja?
- Anklager:** Efter taksten skal de 285 gram hamplanter koste 800 kroner. Så er der tyveriet. Vi sætter værdien af de stjalne

pornofilm til 400 kroner, så det bliver 800 kroner. Så er der hærværk til 8.000 kroner.

- Dommer:** Det er jo ikke en del af anklageskriftet!
- Anklager:** Nej, men vi må jo skele til det! Jeg ser også på de lave indtægter, så jeg vil mene, at det er passende med 2.000 kroner i bøde til Jon og 1.500 kroner til Asger for tyveriet; de to gram hash klarer vi jo normalt med en advarsel.
- Dommer:** Har I noget, I vil sige?
- Drengene ryster på hovederne.
- Dommer:** Har du som væрге?
- Jons mor:** Ja, der er noget. Da politiet ringede dagen efter, sagde de, at der i forvejen havde været noget i vejen med de to af lågerne!
- Dommer:** Det kan enhver jo sige!
- Jons mor:** Jamen, det var politiet, der ringede og sagde det!
- Dommer:** Jon, du får fire dagbøder á 250 kroner. Og Asger, du får fire dagbøder á 200 kroner. Så har jeg taget hensyn til, at I ikke har nogen indtægter og ikke tidligere har været straffet. Så kommer der en regning fra politiet. Sådan en dom kan ikke ankes. Den bliver sådan, som jeg har bestemt. Jeg håber ikke at se jer mere!

»» Sådan en dom kan ikke ankes. Den bliver sådan, som jeg har bestemt. Jeg håber ikke at se jer mere!

HVEM DELTAGER I EN RETSSAG?

Retsmødet ledes af en dommer, som skal sørge for, at retssagen er fair. Dommeren skal afveje anklagerens og forsvarerens argumenter og ud fra dem prøve at dømme retfærdigt. Dommeren skal sikre sig, at skylden er bevist. Det er nemlig et af retssystemets vigtigste principper, at *enhver er uskyldig, indtil det modsatte er bevist*.

Anklageren skal beskrive, hvilke love der er overtrådt, og give alle relevante oplysninger om sagen, også dem, der taler for, at den sigtede er uskyldig. Anklageren foreslår en straf og prøver at fremlægge beviser på, at den sigtede er skyldig. Anklageren er ansat ved anklagemyndigheden, som hører under politimesteren.

Forsvareren skal rådgive og forsvare sin klient, det vil sige den anklagede. Men forsvareren skal forlange, at anklageren beviser, at klienten er skyldig; det er ikke forsvareren, der skal bevise, at klienten er uskyldig. Forsvareren er selvstændig, men i mange sager får den anklagede tildelt en forsvarer, som i første omgang betales af staten.

Både dommer, anklager og forsvarer har studeret jura på et universitet. Nogle kender hinanden fra studietiden, og de fleste kender hinanden fra andre retssager. Selvom tonen kan virke hård under retssagen, så kan den godt være venskabelig i pauserne.

I færdselssager og bødesager er anklageren en politiassistent.

I domsmandssager deltager også to *domsmænd*. Domsmænd er almindelige borgere, som er blevet udpeget, og de kan ikke nægte at deltage; det er en pligt, alle borgere har. Hvis en domsmand på forhånd kender den tiltalte, må der udpeges en ny domsmand. Domsmænd skal ikke have en juridisk uddannelse, men de skal være interesseret i samfundsforhold.

Selvom domsmændene ikke siger et ord i retssalen, så har de stor betydning for dommen. Både anklager og forsvarer forsøger at påvirke domsmændene og dommeren, der sammen afgør om